

מוקדש לאיש האשכולות

הרב ד"ר מנחם מנדל ברייאר

תלמיד חכם מלא מדע וחכמה,

איש מורם מעם ואיש חינוך,

מעורב עם הבריות ומקרבן לתורה

אהרן יצחק גרוס
Leonard Gross

עריכה והתקנה:

יוסף קלמנוביץ'
הרב יצחק בן דוד
איתי מושקוביץ

הגהה:

נדב אשל
איתי בלומנצוויג
פיני זילבר
נדב סלוטקי
דור פורר
בנימין פרנקל

הבאה לדפוס:

מוטי גוטמן

©

ISBN 978-695-7430-05-7

ישיבת הר עציון, אלון שבות, גוש עציון 90433

טלפון: 02-9937300

פקס: 02-9931298

office@etzion.org.il

ה'תש"ע

תוכן העניינים

7

הקדמה

זבחים

שער עבודה

15	הרב אהרן ליכטנשטיין	בעניין מחשבה ודיבור בקדשים
37	הרב יאיר קאהן	ברכה על אכילת שלמים
51	הרב יהודה לב גולדברג	בעניין סכין מכלי שרת לשחיטה
75	הרב מרדכי נוביק	בעניין מעמד שחיטה כעבודה

שער קרבנות

95	הרב משה ליכטנשטיין	זאת תורת הקרבנות
137	הרב יהודה לב גולדברג	קדשי עכו"ם
173	הרב מתן גלידאי	קדימות חטאת לעולה

שער פסולים

209	הרב אמנון בזק	דין פיגול בפשוטו של מקרא ובמדרש ההלכה
217	הרב יצחק בן דוד	הערל - בין טומאה לזרות
251	הרב מרדכי נוביק	כניסת פסולים בין האולם והמזבח

חולין

שער שחיטה

275	מרן הרב יוסף דוב הלוי סלובייצ'יק זצ"ל	בעניין מומרות בשחיטה ובסת"ם
283	הרב שמואל שמעוני	מצוות שחיטה ואיסור נבלה
297	הרב עמית משגב	אבר מן החי בבהמה שמתה
307	הרב יואב שחם	יסוד דין שחיטה
353	הרב עמית משגב	פסול מומר בשחיטה

שער מצוות ואיסורין

389	הרב נחמיה רענן	מצוות כיסוי הדם - טעמיה והלכותיה
415	הרב נחמיה רענן	איסור גיד הנשה - אופיו, טעמו והלכותיו
431	הרב שמואל שמעוני	אין בגידין בנותן טעם
443	הרב עמיחי גורדין	סוגי הצרעת

שער תערוכות ובשר בחלב

453	הרב משה ליכטנשטיין	תערוכת איסור ואיסור תערוכות
465	הרב נחמיה רענן	בשר בחלב - בין טעמי האיסור לגדריו
479	הרב יואב שחם	הגדרת איסור בשר בחלב

הקדמה

בלב מלא שבח והודאה לנותן התורה, זוכים אנו לחזור ולשמוח לפניו בפירות הכולל הגבוה לעיון של ישיבת הר עציון. בהשראתו, בתמיכתו ובעידודו של הרב חיים בלטר, שהוא עצמו מחשובי תלמידינו, נוסד הכולל והתגבשה חבורה של אברכים מן הישיבה ומחוצה לה, המקדישים את עתותיהם ללימוד עיון מקיף של מסכתות במרחבי הש"ס. מתוך הנטיעה המבורכת הזאת, צמחו הפירות הללו.

קובץ זה בא בעקבות הספר "מאמר יבמין" על מסכת יבמות שהוצאנו לאור לפני כחמש שנים. בכך ישנה ברכה כפולה ומכופלת, שהרי לא רק עצם ריבוי התורה שבהוצאת כרך נוסף נאמר כאן, אלא אף עדות על התבססות הכולל והפצת מעינותיו עולה מבין דפי הספר. בהוצאת כרך שני יוצאים אנו מידי הארעי והמזדמן של המעשה הבודד לעבר הקביעות וההתבססות. לא הרי הוצאת קובץ חד פעמי ומעשה יחידי כהרי יצירת כרך המשך, המפקיעה את שני הכרכים מידי האקראיות, ומצהירה על כוונתה להמשך ההרחבה והיצירה לקראת יצירת חזקה של תלתא זימני. אנו מלאי תקווה ותפילה ליושב במרומים שיזכנו להוציא כרכים נוספים, ושנזכה להגדיל תורה ולהאדירה בכל אורחותינו.

הספר מכיל בקרבו מאמרים על שתי מסכתות - זבחים וחולין. מובן, שקיים קשר בין שתי המסכתות, העוסקות בשחיטת בהמות ובטיפול ההלכתי בהן לאחר זביחתן. לא בכדי שיתפו הראשונים את שמן וכינו אותן "שחיטת קדשים" ו"שחיטת חולין", ואף ראו ציווי משותף בפסוקים לשתי השחיטות (עיין רמב"ן על התורה דברים י"ב, כא).

עם זאת, לפום ריהטא קיים מתח משמעותי ביניהן. שחיטת הקרבן היא פעולה של התמסרות האדם לקב"ה ובקשת ריצוי מאתו יתברך. האדם לוקח ממיטב צאנו ומביא את חלבו למזבח, מתוך רצון לתת דורון לגבוה ולעשות נחת רוח ליוצרו. הוא מחפש את קרבת א-לוהים וריצויו, מקריב לשמו ריח ניחוח ומוותר על בכורות בקרו וצאנו בכדי לזכות בקרבה זו. עמידתו במשכן היא לפני ה', במקום בו השכינה שורה. שחיטת חולין, לעומתה, באה לעולם כ"בשר תאוה", והשוחט אותה מוצג על ידי התורה כאדם המרוחק מן המשכן, שכל מעייניו נתונים בתאוות נפשו לאכול בשר. הוא מוכן להרוג בעל חי שבביל למלא את כריסו ולספק את רצונו לאכול בשר, בעוד הזובח את הקרבן מוותר על ספוק צרכיו ומציב את הקב"ה במוקד.

ברם, רב המשותף בין שני התחומים, אף מבחינה מחשבתית. שניהם מעידים על עמידתו של האדם מחוץ לטבע, שליטתו בו ורתימת העולם הטבעי האילם לצרכי האדם. מעשה השחיטה והלכותיו מבטאים את מותר האדם מן הבהמה. האדם אינו טורף ודורס אלא שוחט. מעמדו של האדם כיצור בעל דעת ורוח, אך גם עצם, וגידיים ורקמה - מציב אותו בתווך שבין שני עולמות. בלשון חז"ל,

ששה דברים נאמרו בבני אדם, שלשה כמלאכי השרת שלשה כבהמה. שלשה כמלאכי השרת: יש להם דעת כמלאכי השרת, ומהלכין בקומה זקופה כמלאכי השרת, ומספרים בלשון הקדש כמלאכי השרת. שלשה כבהמה: אוכלין ושותין כבהמה, ופרין ורביין כבהמה, ומוציאין רעי כבהמה (חגיגה טז.).

בלקחו את המאכלת לשחוט את הבהמה - פועל האדם כסובייקט המשתמש באובייקטים המסורים בידו, ועל ידי זה יוצר תהום מוחלט בינו לבין הבהמה. בכך פורש הוא מתוך הטבע ונבדל הימנו. מעתה, רק מבחינה גופנית וביולוגית הוא דומה לבהמה, אך מעמדו האונטולוגי הוא כיצור כריזמטי ובעל דעת הנבדל מעולם החי. כשם שהלכות טומאה וטהרה מטפלות בעולם הכלים, ומגדירות אותו כרשות הדומם הנתון למרות האדם, כך הלכות הזבח מטפלות באופן דומה בעולם החי. השחיטה הופכת את הבהמה מיצור ('בעל חי') לחפץ ('בשר') המשרת את האדם ומסור לצרכיו, וקובעת שאין האדם שותף למלחמת ההישרדות של בעלי החיים, אלא פועל כשליט הנמצא מעל לעולם החי. הבדלה זו מתקיימת הן בשחיטת קדשים והן בשחיטת חולין. אף השוחט בשר תאוה מעיד על השוני בינו לבין הנשחט, ועל עמידתו של האדם כיצור מחוץ לטבע.

ואם בשחיטה עצמה הדברים אמורים, קל וחומר כלפי הלימוד והחידוש שבתורת שחיטה. 'הכל שוחטין' ו'כל הזבחים' הופכים את כל העוסקים בהם להיות שותפים לקב"ה ולשליטים בעולם. תקוותנו היא שהמאמרים המוגשים בזה כ'מאמר הזבח', יתרמו ל'משפט הזבח' והבנתו, ויהיו לרצון לפני אדון כל.

כאמור לעיל, היכולת לאפשר לאברכים מבוגרים יותר ללמוד בנחת וביישוב הדעת היא פרי יזמתו ומפעלו של הרב חיים בלטר. 'ישלם ה' להם כגמולם, ויזכו לראות את צאצאיהם וצאצאי צאצאיהם הולכים בדרכי התורה והחסד שלהם.

כמו כן, ברכת תודה עמוקה לר' אהרן (לני) גרוס, מבוגרי הישיבה ותומכיה לאורך השנים, שנטל על עצמו את עול הדפסת הספר לזכר הרב ז"ר מנחם מנדל ברייאר, תלמיד חכם ואיש מדע נאמן, ובכך השיג הנצחה כפולה ומצוה כפולה. הן דברי התורה

עצמם יהיו נר לזכר הנפטר, והן התרומה שבפיתוח ועידוד צורבא מרבנן להתקדם ולפרוח כלמדנים נאמנים תעמוד לזכות הנפטר.

ברכה נאמנה שלוחה לכל המסייעים לדבר מצווה, בניהול הישיבה וטיפוחה כמעוז תורני, לכל בעלי התפקידים ועובדי הישיבה, למקטן ועד גדול, השוקדים יומם ולילה במסירות וללא לאות על מנת שקול התורה יישמע בבית מדרשנו מתוך רווחה ומעוט טירדה. כן שלוחה ברכה לעורכי הספר, שעשו מלאכתם אמונה והוציאו מתחת ידם דבר נאה ומתוקן. לכולם מגיעה התודה והברכה.

מעל ומעבר לכך, עלינו להכיר שמפעל זה הינו מפעל משותף של האברכים ונשותיהם, אשר חלומותיהם - חלומותיהן, שאיפותיהם - שאיפותיהן, והישגיהם - הישגיהן.

אין לי אלא לסיים בהודאה לקב"ה על העבר, ששם חלקנו מיושבי בית המדרש, ובבקשה ותפילה לעתיד שינחנו בדרך האמת והשלום.

יהי רצון מלפניך ה' אלוקינו ואלוקי אבותינו שתאיר עינינו בתורתך, ותזכנו להרביץ תורה, להגדילה להאדירה.

משה ליכטנשטיין

אלון שבות, ער"ח ניסן תש"ע